

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2022-15.9>

ТЕХНОЛОГІЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

БОНДАРЕНКО ТЕТЯНА ЄВГЕНІВНА

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри біології, екології та методики їх навчання

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

gena777tanya2@gmail.com

orcid.org/0000-0001-7950-4946

Проблема формування успішної особистості зумовлена потребами сучасного суспільства. Адже така людина здатна не лише адаптуватися до існуючої реальності, але й проявляє активність, ініціативність і відповідальність щодо об'єктивного стану речей в особистому та соціальному житті, виступає суб'єктом свого життя. У зв'язку з цим розробка проблеми мотивації досягнення успіху та умов його досягнення, а також вивчення уявлень про успішну людину набуває в сучасному світі особливої гостроти. Навчальні предмети Біологія та Основи здоров'я у закладах загальної середньої освіти завдяки своєму змісту несуть значний потенціал для розвитку успішної особистості.

Проведене дослідження підтверджує необхідність упровадження технології мотивації досягнення успіху в освітній процес, удосконалення прийомів цієї технології, її освоєння під час вивчення дисципліни «Інноваційні технології навчання біології та основ здоров'я» і реалізацію майбутніми вчителями біології і основ здоров'я у ході педагогічної практики і в майбутній діяльності. На основі аналізу сучасного стану реалізації вчителями технології мотивації досягнення успіху учнів у закладах загальної середньої освіти з огляду підготовки майбутніх вчителів біології та основ здоров'я та провідних напрямів досліджень педагогічного досвіду з визначеної проблеми, зроблено висновок щодо необхідності покращення визначеної технології.

Ключові слова: освітній процес, освітня технологія, технологія мотивації досягнення успіху.

Постановка проблеми. Проблема формування успішної особистості набуває сьогодні особливої актуальності. Сучасні кризові, стресові зміни в умовах життя людей, в їх ціннісних орієнтаціях призводять до погіршення соціального здоров'я суспільства і особистості. Ці зміни вплинули насамперед на молоде покоління і призвели до того, що велика кількість юнаків та дівчат, які незабаром вступають у доросле життя, відчувають труднощі у процесі соціалізації, які проявляються в особистій неуспішності.

Суспільство потребує особливого типу особистості – яка не просто пристосовується до існуючої реальності, а прагне досягнення успіху, проявляючи активність, ініціативність і відповідальність до зміни об'єктивного стану речей як в особистому, так і соціальному житті, прагне бути суб'єктом свого життя, забезпечуючи цим особистісний та

соціальний прогрес. У зв'язку з цим, розробка проблеми успіху та умов його досягнення, а також вивчення уявлень про успішну людину набуває особливої гостроти.

Найважливішим відкриттям другої половини 20-го століття є впровадження у практику закладів загальної середньої освіти принципу навчання та виховання успіхом. Успіх породжує сильний додатковий імпульс, сприяє становленню гідності учня. Успіх із психологічної точки зору – це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, якого прагнула отримати особистість у своїй діяльності, або співпав з її очікуваннями, надіями, або перевершив їх. У тому випадку, коли успіх стає стійким, постійним, може початися така реакція, яка вивільняє величезні, приховані до певного часу можливості особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закономірності функціонування мотивації

досягнення досліджувалися М. Батурінім, Л. Бороздіною, В. Гербачевським, Дж. Аткинсоном, Б. Вайнером, Ю. Орловим, Д. МакКлелландом, Р. Нігардом, Дж. Ніколсом та іншими. Праці цих вітчизняних і зарубіжних психологів дали змогу визначити механізм дії мотивації досягнення успіху, форми та методи її актуалізації і розвитку.

Успіх у будь-якій діяльності надихає, надає впевненості, посилює інтерес до діяльності. Навпаки – постійні невдачі пригнічують, розчаровують, засмучують, знижують інтерес, викликають байдужість до діяльності або навіть відразу до неї. Успіх у навчанні впливає на всі види діяльності особистості в майбутньому дорослому житті, на вибір професії, на соціальний статус. Тому вчителю необхідно забезпечити школярам умови для відчуття радості під час набуття нових знань, подолання труднощів в освітньому процесі.

На думку Букера Тальяферро, політичного діяча США «...успіх слід вимірювати не так становищем, якого людина досягла в житті, скільки тими перешкодами, які вона подолала, домагаючись успіху» [9].

Першою заповіддю виховання К. Д. Ушинський вважав необхідність дати дітям радість праці, успіху в навчанні, пробудити їх серця почуття гордості та власної гідності за свої досягнення [6]. На думку В. О. Сухомлинського, дитина має бути переконана у тому, що успіхом вона зобов'язана, перш за все, самій собі. Допомога вчителя, якою б ефективною вона не була, все одно має бути прихованою. Педагог писав: «І варто дитині відчувати, що відкриття зроблено за допомогою подачі вчителя... радість успіху може згаснути» [5]. Він стверджував, що методи, які використовуються у навчальній діяльності, мають викликати інтерес у дитини до пізнання навколишнього світу, а навчальний заклад – стати школою радості – радості пізнання, радості творчості, радості спілкування. Діяльність вчителя має створити кожному учневі ситуацію успіху.

Відомий американський вчений, психолог, психотерапевт та педагог У. Глассер переконаний у тому, що успіх має бути доступним кожній дитині. Якщо їй вдасться досягти

успіху в школі, то вона має всі шанси на успіх і в подальшому дорослому житті [7]. Багато наших сучасників (В. Сластенін, І. Харламов, С. Смірнов) висловлюють думку про те, що учень тоді тягнеться до знань, коли переживає потребу в навчанні, коли ним рухають здорові мотиви та інтерес, підкріплені успіхом.

Разом з тим у сучасних закладах загальної середньої освіти спостерігається зниження пізнавального інтересу, мотивації навчання. Нам часто доводиться чути від школярів фрази про небажання виконувати домашнє завдання і навіть іти у школу. Деякі школярі пасивні під час уроків. Їм більше задоволення приносить діяльність, не пов'язана зі школою. Чому це відбувається? Адже школяр, йдучи до школи, сподівається домогтися визнання та розраховує заслужити любов та повагу з боку вчителів та однокласників. Крах цього світлого оптимізму – найсерйозніша проблема навчання. Тому перед педагогами постає низка запитань: Чи винна у цьому школа та її методи навчання? Яку роль у цьому відіграє вчитель? Чи може вчитель сформувати інтерес у учнів до навчального процесу та за допомогою чого? Як подолати таку проблему?

Формулювання мети статті: аналіз шляхів ефективного використання технології мотивації досягнення успіху у закладах загальної середньої освіти під час вивчення біології та основ здоров'я, розкриття ролі вчителя у підвищенні мотивації досягнення успіху учнів.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка успіху – це напрямок теоретичного та практичного пошуку у створенні умов для повноцінного розвитку людини за рахунок задоволення її потреби у самореалізації та повазі. Виховні системи, побудовані на основі ідей «педагогіки успіху», дають змогу проектувати роботу освітньої установи та педагогів щодо створення умов для гармонійного розвитку гідної особистості, задоволення її потреби в самореалізації та повазі, формування орієнтації на успіх і досягнення.

Реалізація педагогіки успіху базується на ціннісно-орієнтаційному полі виховної системи школи та окремого вчителя, що включає низку ключових понять (успіх, доброта,

дитинство, гра, освіта, комфорт, краса, порядок, активність, професіоналізм, талант, здоров'я). «Успіх – позитивний наслідок роботи, справи і т. ін.; значні досягнення, удача» [4].

Ситуація успіху сприймається як проживання учнем своїх особистісних досягнень у житті. Враховуючи, що ця ситуація завжди суб'єктивна, результат зусиль розцінюється лише порівняно із вчорашніми досягненнями, а також із позицій майбутніх перспектив. Проживаючи ситуацію успіху, учень набуває гідності, задоволення життям на даний момент, а це є щастям у його різновиді.

Застосування технології мотивації досягнення успіху базується на розумінні суті поняття «мотивація». Мотивація розглядається сьогодні як психодинамічна система особистості, яка спонукає, регулює діяльність і відображає життєве ставлення особистості до навколишнього світу.

Змістовна і динамічна сторона мотивації визначається низкою факторів: психічними процесами і станами – вольовими, емоційними, психічними утвореннями, особистісними ставленнями до структури особистості (потреб, установок, ціннісної орієнтації), системою ставлення особистості до світу, власною активністю, планованими результатами.

Мотив досягнення як стійка характеристика особистості, згідно Г. Мюррея, проявляється у прагненні отримати результат у роботі, досягти певного рівня в будь-якій справі. Мотив досягнення успіху, як вважає Х. Хекхаузен, показує, наскільки людина прагне розвивати свої здібності [10]. Мотив досягнення характеризує дві незалежні тенденції – прагнення до успіху і прагнення уникнення невдач.

Науковець Д. Мак-Клелланд виділяє три основні характеристики людей, які відрізняються яскраво вираженим прагненням до досягнення успіху. Такі люди намагаються брати на себе відповідальність під час вирішення різноманітних завдань; проявляють схильність до попереднього прорахованого ризику; ставлять перед собою реальні цілі; потребують визнання своїх досягнень. Мотивація досягнень пов'язана із проявом таких

вольових якостей як терплячість, наполегливість, стійкість. Основу мотивації складає прагнення особистості до майстерності, змагання, відчуття задоволення від добре виконаної роботи [8].

Учні із вираженою мотивацією досягнення успіху активні, ініціативні, якщо зустрічаються перешкоди, вони шукають способи їх подолання. Продуктивність прийняття та активність у таких учнів меншого мірою залежить від зовнішнього контролю. Вони відрізняються великою вірою в себе, стійкістю у досягненні поставлених цілей. Доведено, що люди, спрямовані на успіх, вибирають середні за важкістю завдання, у яких можливо досягнути мети. Від нереалістичних завдань вони ухиляються. Під час виконання завдання проблемного характеру, в умовах дефіциту часу їх результативність, як правило, покращується. На їх удачу впливає також відношення до часу. При невдачах у виконанні якого-небудь завдання у людей, мотивованих на успіх, привабливість завдань частіше всього зростає [1]. Із пізнавальною мотивацією пов'язують продуктивний творчий тип активності особистості у навчальній діяльності.

Найважливішим показником успішності технології мотивації досягнення успіху є вміння вчителя створити атмосферу доброзичливості. Вчитель вигадує методичні прийоми, що забезпечують: зняття тривожності, високу мотивацію, підтримку індивідуальності (винятковості) учня, об'єктивність та доброзичливість педагогічного навіювання, високу оцінку успішно виконаної кожної деталі діяльності учня.

Оцінка – одна із структурних компонентів педагогічної діяльності. Оцінка завжди носить суб'єктивний характер, тому необхідно за наявності негативних результатів знаходити успіхи в чомусь і вміти їх показати і всьому класу, і учневі.

На думку О. Пехоти, доцільно створювати банк ситуацій успіху, пов'язаний із оцінкою. Для цього учням пропонується провести анкетування у вигляді методики «Незакінчені речення». Наприклад:

1. Якщо я отримую хорошу оцінку – це означає, що ...мене похвалять батьки;

...я добре знаю матеріал; ...вчителька буде рада; ...у мене піднімається настрій і з'являється бажання робити уроки і ходити в школу.

2. Якщо я отримую погану оцінку – це означає, що ...у мене зіпсується настрій; ...мене покарають; ...вчителька буде незадоволена; ...я хвилюватимуся; ...я буду вважатися поганим учнем; ...у мене пропадає інтерес до навчання.

3. Мені завжди приємно, коли дорослі в школі ...мене поважають; ...звертають на мене увагу; ...мене хвалять; ... розмовляють зі мною ввічливо; ...довіряють мені; ...відчувають, коли мені погано; ...справедливо оцінюють кожного.

4. Я відчуваю себе впевнено, коли у школі ...мене хвалять; ...ставлять хороші оцінки; ...мені допомагають; ...доброзичливі до мене; ...мене розуміють і підтримують [3].

Психологи пропонують відповідну формулу ситуації успіху на уроці: почуття – віра в успіх – натхнення – інтерес до навчання. Дитина, ідучи до школи, сповнена бажання вчитися. Для того, щоб це бажання не згасло, учитель має володіти цілим арсеналом методів і форм створення ситуації успіху в навчанні.

Під час засвоєння освітнього компоненту «Інноваційні технології навчання біології та основ здоров'я» за ОП «Біологія і здоров'я людини» за другим магістерським освітнім рівнем особлива увага зверталася нами на особливості технології мотивації досягнення успіху. Здобувачі вищої освіти ознайомилися із алгоритмом створення успіху:

1. *Зняття страху*: «Ми все пробуємо і шукаємо, тільки так може щось вийти», «Люди навчаються на своїх помилках та знаходять способи вирішення».

2. *Авансування успішного результату*: «Я навіть не сумніваюся в успішному результаті», «У Вас обов'язково вийде».

3. *Приховане інструктування дитини*: «Можливо найкраще почати з...», «Виконуючи роботу, не забудьте про...».

4. *Внесення мотиву*: «Без твоєї допомоги...».

5. *Персональна винятковість*: «Тільки ти міг би...», «Тільки тобі я і можу довірити...»,

«Ні до кого, крім тебе, я не можу звернутися з цим проханням...».

6. *Мобілізація активності, або педагогічне навіювання*: «Так хочеться якнайшвидше побачити...».

7. *Висока оцінка деталі*: «Тобі особливо вдалося те пояснення...», «Найбільше мені у твоїй роботі сподобалося...».

Зверталася увага на використання таких прийомів як: підбадьорюючі слова, м'які інтонації, мелодійність мови, коректність звернень, відкрита поза та доброзичлива міміка, сприятливий психологічний фон, що дає змогу дитині впоратися із поставленим завданням.

Здобувачі вищої освіти дізналися про те, що використання ситуації успіху має сприяти підвищенню робочого тону, збільшенню продуктивності навчальної праці, допомогти учням усвідомити себе повноцінною особистістю. Відомо, що учень, який ніколи не пізнав радості досягнення успіху, не пережив гордості від того, що труднощі подолані, втрачає інтерес і бажання вчитися. Переживання успіху вселяє людині впевненість у своїх силах, з'являється бажання знову досягти хороших результатів, щоб ще раз пережити радість успіху. Виникають позитивні емоції, які у результаті успішної діяльності створюють відчуття внутрішнього добробуту, що сприятливо впливає на загальне ставлення особистості до навколишнього світу.

Здобувачі вищої освіти ознайомилися із банком ситуації успіху і його компонентами: 1. Похвала. 2. Довіра. 3. Стимулювання. 4. Здивування. 5. «Ай, так я!». 6. Заохочення. 7. Визнання. 8. Звернення на ім'я.

Кожен учитель може створювати на своїх уроках ситуацію успіху – поєднання умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – результат такої ситуації. Завдання вчителя полягає у тому, щоб дати кожному зі своїх вихованців змогу пережити радість досягнення, усвідомити свої можливості, повірити у себе.

Під час навчальних занять з освітнього компонента «Інноваційні технології навчання біології та основ здоров'я» зверталася увага на особливості організації роботи вчителя на уроці з метою розвитку в учнів мотивації досягнення успіху. Урок є одночасно діло-

вим спілкуванням учителя з кожним учнем. Тому вчителю важливо враховувати цей факт. Важливо, щоб слова вчителя були пов'язані із життям, практичною діяльністю. Апатія і протидія виникають там, де багато пустих декларацій, немає глибокого та різностороннього аналізу життєвих ситуацій, мова переповнена штампами та банальностями, суха і схематична. Учням набридає, якщо матеріал надмірно спрощується, неодноразово повторюється. Мотивація досягнення успіху супроводжується розвитком інтересу до предмета, потребою в пізнанні.

Для успіху спілкування педагогу необхідне вміння управляти увагою учнів. Прийом новизни створюється тоді, коли вчитель на самому початку уроку або бесіди заінтригує учнів повідомленням, новою інформацією. Важливо опиратися на інтереси школярів. Для кожного класу можуть бути використані свої характерні прийоми. Якщо учні знаходяться в стані підвищеної збудливості та надмірно реагують на слова, то більш ефективною формою є подача матеріалу від менш до більш цікавого. Коли ж учні байдужі до бесіди, то ефективнішим буде зворотній порядок подання матеріалу – від найцікавішого до менш цікавого. Підтримати увагу учнів можливо за допомогою феномена психічної заразності. Відомо, що люди, збираючись разом, володіють здатністю піддаватися реакції інших людей.

Із метою стимулювання інтересу до навчального предмету вчитель використовує ігри, фільми, слайди, книги – все це, що оживляє спілкування на уроках, викликає здивування, привертає увагу. Учитель має враховувати психологічні особливості формування інтересу: уникати одноманітності, перетворювати урок в «гонку з переслідуванням», де кожна хвилина супроводжується напруженою розумовою працею. Урок не може приймати форму тривалої бездіяльності.

Під час вивчення дисципліни «Інноваційні технології навчання біології та основ здоров'я» майбутні вчителі дізналися про те, що розвитку мотивації досягнення успіху на уроці сприяє поділ уроків на частини, оскільки через 7-10 хвилин зазвичай змен-

шується увага будь-якої аудиторії. Мислення хоче відійти від старого логічного ходу, тому має поєднуватися з різними прийомами активізації уваги: жарт, цікавий приклад, несподіване та яскраве порівняння, маленька притча, афоризм, метафора, рисунок, музика і т.п. Важливо, щоб перейти від одного виду діяльності до другого, щоб учні не відчували різкості, загрози, неуваги з боку вчителя. Запобіганню втоми сприяє зміна темпу роботи. Уміло заданий темп підвищує інтерес учнів.

Учителю важливо бути дуже уважним до успіхів учнів. Його потрібно відразу ж помітити, оцінити. Практично кожного можна за що-небудь похвалити: за зовнішній вигляд, акуратність, веселу вдачу, винахідливість. Учень, якого хвалять, відчуває до вчителя особливе почуття довіри. З метою зауваження для підтримання дисципліни доцільно використовувати жарт, іронію, розіграш.

Стриманість є важливою властивістю у спілкуванні вчителя і учня. Ця якість характеризує стійке, рівномірне, спокійне, небайдуже, тепле ставлення до різної ситуації. Стриманість передбачає нейтралізацію таких емоцій і почуттів як гнів, роздратування, незадоволення, ненависть, презирство тощо. Учитель має стежити за своїм настроєм. Він зобов'язаний перебудовувати свій сумний, подавлений настрій, оскільки це скоує учня.

Необхідним прийомом діяльності є висока оцінка деталей. Найважче виділити ту деталь, якій можна дати найвищу оцінку, щоб це могли оцінити всі учні класу і підтримати створювану ситуацію. Найважливішим показником успішності обраної технології є вміння вчителя створити атмосферу доброзичливості. Бажано, щоб учитель використовував такі методичні прийоми, які забезпечують: зняття тривожності, високу мотивацію, підтримку індивідуальності (винятковості) учня, об'єктивність та доброзичливість педагогічного навіювання, високу оцінку успішно виконаної кожної деталі діяльності учня.

Школярів навчає стиль взаємодії. Особистість педагога, його професійне навчання, його успіх слугують ключем до успіху у навчанні і вихованні. Стосунки, які будуються на основі взаємної поваги, рівності, співучасті, віри в

здібності, сприяють самореалізації та особистісному розвитку кожного з учасників.

Під час педагогічної практики студентами було проведено анкетування серед 56 учнів 6-9 класів із метою перевірки ефективності використання технології мотивації досягнення успіху на уроках біології та Основ здоров'я. Питаннями анкети були такі: «Чи подобається тобі у школі?», «Чи бували випадки, коли вчителі не помічали твого успіху?», «Чи приємно, коли ваші вчителі тебе хвалять?», «Коли ти почуваєш себе впевненим?»

Були отримані результати, які свідчили про недостатнє використання вчителями мотивації успіхом. Так, на питання «Чи часто ваші вчителі вас хвалять?» учні відповіли таким чином: часто – 24%, іноді – 42%, ніколи – 34%. Відповіді на запитання «Чи подобається тобі у школі?» були такими: так – 35%, більше так, ніж ні – 36%, ні – 29%. На питання «Чи були випадки, коли вчителі не помічали твого успіху?» 38% відповіли – часто, 72% – ніколи.

Школярі зазначили під час відповіді на запитання «Чи приємно, коли ваші вчителі тебе хвалять?»: «так» – 88%, байдуже – 12%. Разом із тим учні вказали, що почувають себе впевненішими, коли вчитель підтримує, допомагає (78%), коли вчитель говорить щось приємне, посміхається (77%).

Для визначення домінування мотиву досягнення успіху було застосовано методику «Діагностики особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса. Методика містить 41 обставину, на кожному із них учень мав змогу дати відповідь «так» або «ні» [2].

За результатами підрахунку балів виділяються такі рівні мотивації досягнення успіху: від 1 до 10 балів – низький рівень; від 11 до 16 балів – середній рівень; від 17 до 20 балів – помірно високий; понад 21 бал – дуже високий.

Серед досліджуваних спостерігалось домінування низького і середнього рівнів мотивації досягнення успіху. Це дало змогу зробити висновок про необхідність застосування і удосконалення прийомів самої технології досягнення успіху.

Здобувачам вищої освіти було запропоновано проаналізувати найефективніші при-

йоми у межах технології мотивації досягнення успіху під час педагогічної практики, дослідити яким чином реалізується ця технологія у закладах загальної середньої освіти та запропонувати шляхи впровадження цієї технології на уроках біології та основ здоров'я.

Було зазначено, що вчителі недостатньо володіють даною технологією, рідко застосовують її у своїй педагогічній діяльності. Серед переваг технології мотивації успіхом здобувачі вищої освіти назвали такі: 1) учні стають більш вмотивованими до навчання, їхній емоційний стан покращується, вони досягають високих результатів у процесі такого навчання і легко застосовують матеріал на практиці; 2) для вчителів це покращує взаємодію з учнями, бо вони проявляють більшу довіру; 3) діти не бояться висловлюватися, бо помилки – це шлях до успіху.

Серед прийомів технології мотивації успіхом, які застосовують учителі біології та основ здоров'я були названі такі:

- підбадьорення під час труднощів у виконанні завдання чи освоєнні матеріалу;
- заохочення виконувати завдання вищої складності;
- використання словесної підтримки: «Ти молодець», «Бачиш, все не так складно», «Я впевнена, ви впораєтесь із цим завданням на 100 %», «Усім бажаю успіху під час виконання завдань», «Мої юні вчені та дослідники, що нового ми винайдено сьогодні?», «Ви всі молодці», «Я пишаюся вашими успіхами», «І так, майбутні професори, майстри, бізнесмени, сьогодні ми будемо вивчати...», «Ваші батьки пишатимуться вами», «Дорогі учні, ми все зможемо вивчити» і т.д.

Здобувачі вищої освіти використовували прийоми технології мотивації успіхом на уроках біології та Основ здоров'я під час педагогічної практики. Зокрема створювали таку ігрову ситуацію: «Учні, уявіть, що ви володієте великою компанією медичної техніки, ваші партнери теж власники компаній, хочуть поспілкуватися з вами стосовно застосування того чи іншого приладу. Для цього необхідно володіти знаннями фізіології людини, а особливо роботи різних систем органів. Бо можливість отримати вигідний контракт у ваших

руках. Тож давайте, заглядати у майбутнє, вивчимо сьогодні...».

Майбутні вчителі біології та основ здоров'я під час педагогічної практики використовували різні види заохочення для того, щоб діти брали участь у обговоренні та опитуванні. Зокрема, під час правильної відповіді лунала цікава музика, така як при нагородженні. На початковому етапі уроку також використовувалася пісня «Хочу, можу, вмію». Був використаний прийом «Мої батьки пишатимуться мною, бо я знаю, що...», далі учень казав одне речення, пов'язане із тим, що засвоїв із теми. Школярам пропонувалося уявити їхні майбутні професії і вказати, чим будуть корисні знання даного уроку. Під час уроку школярі виконували ролі дослідників, кожен «вчений» мав винайти щось (можливо навіть і вже існуюче) стосовно відповідної теми. Широко практикувалося студентами словесні заохочення. Ефективним було використання відеофільмів, змістом яких було відображення успіхів відомих вчених.

Здобувачі вищої освіти зазначили, що реалізація технології мотивації досягнення успіху у сучасних закладах загальної середньої освіти є недостатньою. Вони зауважили, що через різні обставини максимально застосувати цю технологію складно – обмеження у часі, невірна тактика роботи з учнями, коли вчитель виділяє «улюблених» дітей та інші.

Серед прийомів технології мотивації успіхом, які широко використовуються у закладах загальної середньої освіти, здобувачі назвали такі: «Уявити почуття, після виконання завдання», «Використання різних цитат і картинок з мотивуючими висловами як додатків для уроку», «Помилка – шлях до успіху», «Історії успішних людей», «Мотиваційні поради», «Ведення щоденника досягнень», «Візуальна мотивація», «Словесна мотивація», «Ситуації успіху», «Афірмації», «Візуалізація цілей». Мобілізація пізнавальної активності спонукає до виконання конкретних дій завдяки використанню висловів: «Ми вже хочемо розпочати роботу...», «Так хотілося скоріше побачити...».

На уроці з основ здоров'я про «Здорове харчування» використовувалося відео з теле-

програми «Зважені та щасливі». Учні мали змогу зробити висновок про те, що не всі завжди стрункі і здорові, що надмірна вага призводить до тяжких захворювань і погіршує життя, а за допомогою здорового харчування і фізичних вправ можна змінити своє життя.

Студенти-практиканти зазначили, що технологію успіху доцільно використовувати на всіх етапах уроку, тому на кожному з них потрібна мотивація. Учні завжди потребують підтримки, схвалення, віри в їх можливість і на початку уроку, щоб яскраво зарядити всіх до продуктивної роботи, і під час актуалізації опорних знань, і під час вивчення нового матеріалу, і під час подачі домашнього завдання.

Майбутні вчителі біології під час педагогічної практики звертали увагу і на неуспіх у навчальній роботі, адже він є природним явищем в освітньому процесі. Успіх неоднозначно впливає на учнів. Шкільний учитель досить часто спостерігає таке явище, коли успішний учень вважає, що успіх йому гарантований попередніми досягненнями, перестає прикладати зусилля у навчанні. У цьому випадку ситуація успіху, яка створюється педагогом, отримує форму своєрідного пирога, де між двома ситуаціями успіху виникає ситуація неуспіху.

Ситуація неуспіху – це суб'єктивне емоційне переживання незадоволення собою в процесі діяльності. Вона є етапом під час переходу від одного успіху до іншого. Технологічне створення ситуації неуспіху складається з таких же операцій, що і під час створення ситуації успіху, але мають протилежну векторну спрямованість.

Учителі намагаються встановити, що вдалося і не вдалося учневі, а також перспективу на майбутнє («Твій результат міг би бути кращим, якщо тобі вдалося...»), «Ти і сам розчарований тому, що...»), «Раніше вам удавалось легко справитися з подібними завданнями, а сьогодні...»), «При такому ставленні до справи, ти і сам розумієш, які результати тебе очікують...».

Акцентування труднощів спрямовує увагу учня на складні моменти діяльності, завставляє його зібратися, налаштуватися на серйозну роботу («Це не так просто, як може здатися на перший погляд, тому...»), «Наміча-

ється складна робота...». Вчитель обов'язково використовує доброзичливий і впевнений тон.

Технологічне створення ситуації неуспіху складається з тих же операцій, що і створення ситуації успіху, але мають протилежну векторну спрямованість. Важливо слідкувати, щоб учень сам бачив причину своєї невдачі. Учень може зауважити: «Так, я дійсно поспішив і не подумав...».

Прагнення до успіху є способом подолання неуспіху. Зрозуміло, що власний неуспіх любити неможливо. Радості він не приносить, але на нього слід звертати увагу. Лише глибина неуспіху дає змогу особистості досягнути всю глибину успіху.

Висновки. Для створення ситуації успіху важливий не тільки професійний рівень вчителя, а і його емоційна культура, психологічна

компетентність, що підтримує учня. Очевидно, що ситуація успіху тільки тоді стає дієвою для активізації пізнавальної діяльності, коли вона організовується на всіх етапах навчального процесу; реалізується з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, що знаходить своє відображення у підборі прийомів для роботи з конкретним учнем.

Отже, можемо зробити висновок, що ситуація успіху – достатньо тонкий психолого-педагогічний інструмент. Технологією мотивації успіхом має володіти кожний вчитель. Для цього необхідне розуміння обставин, індивідуальності учнів, знання технологій створення ситуацій мотивації досягнення успіху, володіння цілою палітрою прийомів їх реалізації. Це і може стати предметом подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб. : Изд-во «Питер», 2000. 512 с.
2. Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса. (Опитувальник Т. Елерса для вивчення мотивації досягнення успіху). URL : <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html> (дата звернення: 12.05.2022).
3. Сівак А.В. Створення ситуації успіху на уроці в початковій школі. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 2. С. 147–153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2016_2_26 (дата звернення: 10.05.2022).
4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/uspikh> (дата звернення: 09.05.2022).
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори : в 2 т. / редкол.: В.М. Столетов та ін.; пер. з рос. Київ : Рад. шк., 1983. 488 с.
7. Школы без неудачников. Москва : Прогресс. 1991. 184 с.
8. Biographical Dictionary of Psychology / Noel Sheehy, Antony J. Chapman, Wendy A. Conroy. Taylor & Francis, 2002. P. 367. 675 p. ISBN 0415285615
9. Harlan L. R. Booker T. Washington. 2 vols. New York, 1983–1988.
10. Jutta Heckhausen, Heinz Heckhausen. Preface to the Second English Edition. Motivation and Action. Cambridge : Cambridge University Press. С. xiii–xiv. ISBN 9780511499821

MOTIVATION TECHNOLOGY TO GET SUCCESS IN THE PRACTICE OF TEACHERS OF BIOLOGY AND FUNDAMENTALS OF HEALTH

BONDARENKO TETIANA

Candidate of pedagogical sciences, lecturer of the department of biology,
ecology and methods of teaching

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko

Introduction. *The problem of forming a successful personality is due to the needs of modern society. Successful personality is able not only to adapt to existing reality, but also shows activity, initiative and responsibility for the objective state of affairs in personal and social life, is the subject of his life. In this regard, the development of the problem of motivation to succeed and the conditions for its achievement, as well as the study of ideas about a successful person becomes especially acute in the modern world.*

Purpose. *The aim of the article is to analyze ways to effectively use the technology of motivation to succeed in general secondary education in the study of biology and basics of health; revealing the role of the teacher in increasing the motivation to achieve student success.*

Methods. *To study the effectiveness of the use of technology to motivate students to succeed as well as the readiness of future teachers of biology and basics of health to carry out this type of activity, the following research methods were used: analysis of pedagogical and methodological literature, questionnaires of students, observation.*

Results. *An analysis of the results of diagnosing students was carried out in order to determine the level of motivation of students in general secondary education. There was a decrease in cognitive interest and motivation of students. Peculiarities of improving the skills of future biology teachers to introduce motivation to succeed in the educational process in general secondary education are considered. Effectiveness in motivating success in biology and basics of health through the use of techniques such as "Using different quotes with motivational expressions", "Mistake – the path to success", "Success stories", "Motivational advice", "Motivational advice", "Leadership" Diary of Achievements", "Visual Motivation", "Verbal Motivation", "Situations of Success", "Affirmations", "Visualization of Goals".*

Originality. *The obtained materials enrich the theory of methods of teaching biology and basics of health by clarifying and supplementing the essence of motivation technology for student success, improving the techniques of motivation technology and ways to use them in the pedagogical practice of higher education teachers – future biology teachers.*

Conclusion. *The study confirms the need to introduce technology to motivate success in the educational process, improve the techniques of this technology, its development and implementation by future teachers of biology and basics of health during teaching practice and in future activities. Based on the analysis of the current state of motivation of teachers to motivate students to succeed in secondary education in terms of training future teachers of biology and basics of health and leading research areas of pedagogical experience on a particular problem, concluded the need to improve certain technology.*

Keywords: *educational process, educational technology, technology of motivation to achieve success.*

REFERENCES

1. Ilyin, E.P. (2000). Motivation and motives. SPb.: Izd-vo «Peter», 512 p. [in Ukrainian].
2. Methods of diagnosing personality to motivate the success of T. Ehlers. (T. Ehlers Questionnaire to study the motivation to succeed). Retrieved from: <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html>
3. Sivak, A.V. (2016). Creating a situation of success in the classroom in primary school. *Taurian Bulletin of Education*, no. 2. pp. 147–153. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2016_2_26 [in Ukrainian].
4. Dictionary of the Ukrainian language. Academic Interpretive Dictionary (1970–1980). Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/uspikh> [in Ukrainian].
5. Sukhomlinsky, V.O. (1977). Selected works in five volumes. T. 3. I give my heart to children. Birth of a citizen. Letters to the son. Kyiv: Rad. school, 670 p. [in Ukrainian].
6. Ushinsky, K.D. (1983). Selected pedagogical works: in 2 volumes / editor: V.M. Stoletov and others; lane from Ros. Kyiv: Rad. School, 488 p. [in Ukrainian].
7. Schools without losers (1991). Moscow: Progress, 184 p. [in Russian].
8. Biographical Dictionary of Psychology (2002) / Noel Sheehy, Antony J. Chapman, Wendy A. Conroy. Taylor & Francis, p. 367. 675 p. ISBN 0415285615
9. Harlan L. R. Booker T. Washington. 2 vols. New York, 1983–1988.
10. Jutta Heckhausen, Heinz Heckhausen. Preface to the Second English Edition. Motivation and Action. Cambridge: Cambridge University Press, pp. xiii–xiv. ISBN 9780511499821